

วิวัฒนาการของการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมไทย

Evolution of Government, Economy and Society of Thailand

สิงห์คำ มณีจันสุข¹ และพระสมุห์บุญโชค กิตติสารโร²

Singkam Manachansuk and Phrasamu Bunchok Kittisaror

Received: December 29, 2019

Revised: April 13, 2020

Accepted: April 13, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิวัฒนาการของการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย เป็นการกล่าวถึงการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมของไทยตั้งแต่ในสมัยสุโขทัย อยุธยา จนถึงปัจจุบัน บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมไทย ความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบ ด้านการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมของไทยในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในลักษณะการปกครองไทย เศรษฐกิจไทย พัฒนาการทางเศรษฐกิจของไทยในทางที่ดีขึ้นมากกว่าอดีต

คำสำคัญ: การพัฒนา, การปกครอง, เศรษฐกิจ, สังคม

Abstracts

The objectives of this Academic Article was Evolution of Government, Economy and Society of Thailand that refers to the Government, Economy and Society of Thailand during the Sukhothai, Ayutthaya to the present. Therefore, this article aims to the factors effecting of Development of Government, Economy and Society of Thailand and the effecting to Thailand's economy, moreover Thai society is forward to the Asean community and bringing to the change of Development of Governance and Society of Thailand are well more than period.

Keywords: Evolution, Government, Economy, Society

---

¹⁻² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkorn-rajavidyalaya University.

Corresponding author, e-mail: sumalee31130@hotmail.com, Tel. 088-3445035

บทนำ

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศเก่าแก่ มีประวัติความเป็นมายาวนานชาติหนึ่ง แม้ว่าหลักฐานเกี่ยวกับปฐมกำเนิดของชาติไทยจะไม่สามารถยืนยันได้แน่ชัดว่า ชนชาติไทยเป็นผู้ที่อพยพมาจากทางตอนใต้ของประเทศจีนแถบมณฑลยูนนาน หรือมีรกรากอยู่ในสุวรรณภูมิแห่งนี้มาแต่เก่าก่อนก็ตาม การศึกษาวิวัฒนาการทางการเมืองการปกครองสมควรจะเริ่มต้นตั้งแต่ประเทศไทยตั้งอาณาจักรมั่นคงขึ้นในแหลมทอง เมื่อ พ.ศ. 1781 อาณาจักรแรกของชาติไทย คือ อาณาจักรสุโขทัย ซึ่งสถาปนาโดยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ต้นราชวงศ์พระร่วง ประกาศตนเป็นอิสระจากขอมซึ่งยึดครองดินแดนแถบนั้นอยู่ในสมัยนั้น การเมืองการปกครองไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ก่อนหน้ามีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 อยู่ในรูปแบบระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับระบอบเผด็จการ เพราะใช้อำนาจสูงสุดในการปกครองเป็นของพระมหากษัตริย์เพียงพระองค์เดียวเท่านั้น พระมหากษัตริย์ได้อำนาจมาด้วยการสืบสันตติวงศ์ หรือการปราบดาภิเษก ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการสถาปนาหรือคัดเลือกพระมหากษัตริย์ เศรษฐกิจสังคมไทยเป็นกระบวนการที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ไม่ได้หยุดนิ่งอยู่ในสภาพที่เราเข้าใจในปัจจุบัน เศรษฐกิจไทยมีลักษณะเฉพาะเจาะจงที่ต่างจากประเทศอื่นในเอเชียแอฟริกา ลาตินอเมริกา การที่นักวิชาการตะวันตกกระแสหลักมักชอบกล่าวรวมๆ ว่าในอดีตประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายรวมทั้งประเทศไทยล้วนเป็นประเทศด้อยพัฒนาถ้าหลัง และปัจจุบันกำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจให้ทันสมัยตามประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมตะวันตก จึงเป็นการสรุปจากปรากฏการณ์บางอย่างในปัจจุบันอย่างรีบด่วนเกินไป และไม่ถูกต้องมากนัก (ธนศ ศรีวิชัยลำพันธ์, 2554) เศรษฐกิจสังคมไทยในอดีตจะด้อยพัฒนาหรือไม่อย่างไร ขึ้นอยู่กับการให้คำนิยามว่าความด้อยพัฒนาและการพัฒนาคืออะไร หากเรานิยามแบบตะวันตกว่าการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมคือ การพัฒนาแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมตะวันตกที่ต้องมีการผลิตและบริโภคสินค้าในระบบตลาด ผู้คนมีรายได้บริโภคมากก็จะมองว่า ประเทศไทยในสมัยก่อนการพัฒนาแบบทุนนิยมนั้นเป็นประเทศที่ด้อยพัฒนาถ้าหลังมาโดยตลอด

พัฒนาการทางเศรษฐกิจของไทย

ชนชาติไทยมีพัฒนาการความเจริญในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง ศิลปวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับรัฐ เพื่อนบ้านใกล้เคียง และรัฐที่อยู่ไกลในเอเชีย และซีกโลกตะวันตก ทำให้เกิดการผสมผสานอารยธรรมต่าง ๆ รวมกันเป็นเอกลักษณ์ไทย ซึ่งถือเป็นความภาคภูมิใจของชาวไทย โดยมีสองอารยธรรมใหญ่ที่มีอิทธิพลต่ออารยธรรมไทยคือ อารยธรรมตะวันออกกับอารยธรรมตะวันตก ซึ่งเป็นผลให้อารยธรรมไทยมีพัฒนาการความเจริญ ทางสังคม ศิลปวัฒนธรรม ด้านการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจ สืบทอดกันมายาวนาน อันส่งผลต่อความเจริญงอกงามทางความคิด รูปแบบ การดำเนินชีวิต เทคโนโลยี และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระยะต่อมา

เศรษฐกิจไทยสมัยสุโขทัย

สัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ทางเศรษฐกิจของกรุงสุโขทัย คือ ข้อความใน หลักศิลาจารึกหลักที่ 1 กล่าวว่า “เมืองสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” (อัสวิน โกมนเมนะ, 2517) พื้นฐานทางเศรษฐกิจการยังชีพของกรุงสุโขทัยอยู่ที่การเกษตร การค้า และการทำเครื่องสังคโลก การเกษตรของกรุงสุโขทัย มีการผลิตแบบดั้งเดิม พึ่งธรรมชาติ พื้นที่เพาะปลูกเป็นที่ราบลุ่ม คือ ที่ราบลุ่มแม่น้ำยม แม่น้ำ่าน และที่ราบเชิงเขา ซึ่งดินขาดความอุดมสมบูรณ์ มีการสร้างเขื่อน (สรีดงค์) หรือถนนพระร่วง พืชสำคัญที่ปลูกกันมาก คือ ข้าว มะม่วง มะพร้าว มะขาม ขนุน หมากพลู พืชไร่และไม้ผลอื่น ๆ ด้านการค้า มีการค้าภายในอย่างเสรี มีตลาดที่สำคัญ เรียกว่า ตลาดปสาน มีการติดต่อการค้ากับ ล้านนา มอญ และอินเดีย ส่วนการค้าทางเรือมุ่งสู่จีน ญี่ปุ่น มลายู สุมาตรา และชวา สินค้าส่งออกได้แก่ ผลผลิตของป่า เครื่องเทศ เครื่องสังคโลก เป็นต้น สมัยสุโขทัยใช้เงินพดด้วง เป็นสื่อกลาง ในการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าต่าง ๆ

เศรษฐกิจไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา

ด้านการเกษตรกรรม ขึ้นอยู่กับลักษณะการเกษตรแบบดั้งเดิม คือยังอาศัยธรรมชาติ พืชเศรษฐกิจสำคัญ เช่น ข้าว พริกไทย ฝ้าย หมาก มะพร้าว ไม้ฝาง นอแรด หนังสัตว์ และงาช้าง ด้านการต่างประเทศ กรุงศรีอยุธยาติดต่อค้าขายกับอินเดีย จีน ญี่ปุ่น และอาหรับ การค้าขายกับจีน เรียกว่า จัมก้อง (การยอมรับเป็นเมืองขึ้นของจีนโดยต้องส่งเครื่องราชบรรณาการ แล้วจีนจะตอบแทนคืนที่มากกว่าในฐานะประเทศที่ยิ่งใหญ่) สินค้าออก ที่สำคัญ เช่น ของป่า ดีบุก เงิน พลอย และเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น สินค้าเข้าที่สำคัญ เช่น แพร เครื่องถ้วยชาม ดาบ ทองแดง และเกราะ เป็นต้น การค้ากับชาติตะวันตก เริ่มปรากฏตั้งแต่หลังสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 เป็นต้นมา ชาติตะวันตกชาติแรกที่เข้ามาติดต่อค้าขาย ได้แก่ โปรตุเกส สเปน อังกฤษ ฮอลันดา ฝรั่งเศส และเดนมาร์ก สินค้าออกที่ชาวตะวันตกต้องการ เช่น งาช้าง ไม้กฤษณา ไม้จันทน์ และไม้หอม เป็นต้น สินค้าเข้า เช่น กระสุนดินดำ ปืนไฟ และกำมะถัน เป็นต้น (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2551)

ในสมัยของสมเด็จพระเจ้าปราสาททองได้มีการตั้งพระคลังสินค้า เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการซื้อขายสินค้า ทำให้การค้าของกรุงศรีอยุธยาเป็นระบบผูกขาดมากขึ้น การค้ากับต่างประเทศ ของกรุงศรีอยุธยาเจริญรุ่งเรืองที่สุดในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิและ สมเด็จพระเอกาทศรถ และการค้ากับต่างประเทศของกรุงศรีอยุธยาเสื่อมลง ในสมัยสมเด็จพระเพทราชา เพราะนโยบาย ของผู้นำที่ไม่ต้องการจะคบค้ากับชาติตะวันตก จนเกิดความขัดแย้งระหว่างกรุงศรีอยุธยากับฝรั่งเศส รายได้แผ่นดินของกรุงศรีอยุธยา รายได้ของกรุงศรีอยุธยาแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ 3 ประเภท คือ รายได้จากภาษีการประเภทต่าง ๆ ได้แก่ จังกอบ คือค่าผ่านด่านขนอนทั้งทางบกและทางน้ำ รับจะเก็บจากราชฎารในอัตรา 10 ซัก 1 ถ้าเป็นภาษีขาเข้า เรียกว่า ภาษีร้อยชัก ถ้าเก็บตามความกว้างของปากเรือ เรียกว่า ภาษีปากเรือ หรือภาษีเบิกร่อง อากร คือ การเก็บภาษีจากราชฎารที่ไม่ได้ประกอบอาชีพค้าขายโดยตรง เช่น ทำนา ทำสวน และทำไร่ ส่วย คือการเก็บสิ่งของแทนการเกณฑ์แรงงานไพร่หลวง เช่น ดีบุก มูลค่างคาว รังนก และส่วยบรรณาการที่ได้จาก เมืองประเทศราช ฤชา คือ ค่าธรรมเนียมที่รัฐเก็บจากประชาชนที่มาใช้บริการจากรัฐ เช่น การออกโฉนด

และค่าธรรมเนียมในการฟ้องร้อง ผลกำไรจากการค้าขายพระคลังสินค้า พระคลังสินค้ามีกำไรมากจากการซื้อขายสินค้าต้องห้าม เช่น มุลค่างควา งาช้าง และกระสุนดินดำ ซึ่งถือว่าเป็นรายได้หลักที่สำคัญอย่างหนึ่งของแผ่นดิน รายได้จากการค้ากับต่างประเทศ กรุงศรีอยุธยาค้าขายกับประเทศทั้งในเอเชียและยุโรป จึงมีรายได้เข้าประเทศทั้งผลกำไร จากการค้า ภาษีขาเข้า และภาษีขาออก

เศรษฐกิจไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ลักษณะเศรษฐกิจแบบยังชีพ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4 ก่อนเกิดสัญญาเบาว์ริง) สภาพเศรษฐกิจของไทยมีลักษณะเป็น “เศรษฐกิจแบบยังชีพ” เป็นการผลิตเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนและนำไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าอื่น ๆ ภายในท้องถิ่น ในส่วนรายได้ของหลวงได้มาจากภาษีประเภทต่าง ๆ เป็นหลัก ได้แก่ จังกอบ คือ ภาษีที่เก็บจากสินค้าขาเข้า-ขาออก อากร คือ ภาษีที่เรียกเก็บจากการประกอบอาชีพของราษฎรที่ไม่ใช่การค้า เช่น ทำนา ต้องเสียอากรนา ฤชา คือ ค่าธรรมเนียมที่เรียกเก็บจากราษฎร เมื่อขอให้ทางการจัดทำสิ่งใดได้ เช่น การออกโฉนดที่ดิน ส่วย มีหลายประเภทที่สำคัญ ได้แก่ สิ่งของ หรือเงินทดแทนค่าแรงงานที่ราษฎรจ่ายให้เพื่อไม่ต้องเข้ามาทำงานให้ทางการ นอกจากนี้ในสมัยรัชกาลที่ 3 มีรายได้มาจาก กำไรจากการผูกขาดการค้าโดย “พระคลังสินค้า” เป็นหน่วยราชการที่ทำหน้าที่ค้าขายกับต่างประเทศ (สังกัดกรมคลังหรือกรมท่า) การค้าเรือสำเภาล่วง โดยพระคลังทำหน้าที่แต่งเรือสำเภาล่วงนำสินค้าไปขายยังต่างแดน เช่น จีน ซวา มลายู การปรับปรุงการจัดเก็บภาษีอากรและรายได้เพิ่มเติมในสมัยรัชกาลที่ 3 การประมุขผูกขาดการเก็บภาษีอากร เรียกว่า “ระบบเจ้าภาษีนายอากร” เงินค่าผูกซื้อมือเงินเป็นเงินที่ชาวเงินต้องเสียให้รัฐแทนการถูกเกณฑ์แรงงาน เงินค่าราชการ เป็นเงินที่ไพร่หรือราษฎรชายชาวไทยต้องให้รัฐแทนการเข้าเวรรับราชการ

เศรษฐกิจไทยยุคทุนนิยมโดยรัฐ

สมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ระหว่าง พ.ศ. 2481 - 2487 มีนโยบายพัฒนาประเทศ คือ นโยบายส่งเสริมลัทธิชาตินิยมทางเศรษฐกิจ ภายใต้คำขวัญ “ไทยทำ ไทยใช้ ไทยเจริญ” ด้านพาณิชย์กรรม รัฐบาลต้องการสนับสนุนให้คนไทยประกอบอาชีพค้าขาย ด้านอุตสาหกรรม รัฐบาลจะลงทุนดำเนินการผลิตในอุตสาหกรรมที่เอกชนไม่มีทุน หรือขาดความชำนาญ (กฤษณา วิเชียรเพชร, 2553) สภาพเศรษฐกิจไทยภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ภายหลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำการปฏิวัติเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 แล้วได้นำเอาความคิดเกี่ยวกับการวางแผนเศรษฐกิจมาใช้ โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ การยกมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้ดีขึ้น ดังนั้น รัฐบาลจึงได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรกเมื่อ พ.ศ. 2504-2509 มีระยะเวลา 6 ปี จนมาถึงปัจจุบันประเทศไทยประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ตัวอย่างปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบัน

ช่วงปี พ.ศ. 2510-2514 ขาดดุลการค้ามากขึ้น

ช่วงปี พ.ศ. 2516-2518 การขึ้นราคาน้ำมันเป็นผลให้สินค้ามีราคาแพง

ช่วงปี พ.ศ. 2518-2519 เกิดปัญหาเงินเฟ้ออย่างรุนแรง

ช่วงปี พ.ศ. 2525-2527 วิกฤตการณ์การเงินในเอเชียและขาดแคลนเงินตราต่างประเทศทำให้รัฐบาลต้องประกาศ “ลดค่าเงินบาท”

ช่วงปี พ.ศ. 2531-2534 เศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัว รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ประกาศนโยบาย “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า”

ช่วงปี พ.ศ. 2539-2540 เกิดปัญหาการขาดสภาพคล่องทางการเงิน

ช่วงปี พ.ศ. 2540-2543 เกิดปัญหาทุนสำรองระหว่างประเทศตกต่ำและปัญหาการขาดความเชื่อมั่นต่อค่าเงินบาท

ช่วงปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมารัฐบาลต้องดำเนินนโยบายอย่างประหยัด เพื่อแก้ไขปัญหาทางการเงินและการคลัง และมีมาตรการใหม่ ๆ ออกมาใช้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมไทย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการทางการปกครองของไทย

ลักษณะการปกครองของไทยสมัยสุโขทัย ลักษณะการปกครองจะเป็นแบบ “บิดาปกครองบุตร” คือ พระมหากษัตริย์จะถือพระองค์เป็นพ่อของราษฎรมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองป้องกัน และส่งเสริมความสมบูรณ์พูนสุขให้ราษฎรส่วนการจัดการปกครองอาณาจักรสุโขทัย แบ่งการปกครอง ดังนี้ การปกครองราชธานี พระมหากษัตริย์ดำ เนินการปกครองเอง และเป็นศูนย์กลางการปกครองอำนาจการวินิจฉัยสั่งการอยู่ที่เมืองหลวง การปกครองส่วนภูมิภาค แบ่งหัวเมืองการปกครองออกเป็น 3 ประเภท คือ หัวเมืองชั้นใน ได้แก่ เมืองหน้าด่าน หรือเมืองลูกหลวง จัดเป็นเมืองในเขตรอบพระราชธานี 4 ด้าน คือ เมืองศรีสัชชนาลัย (สวรรคโลก) สองแคว (พิษณุโลก) สระหลวง (พิชิต) ชากังราว (กำแพงเพชร) หัวเมืองชั้นนอก หรือเมืองพระยามหานคร ที่มีผู้ปกครองดูแลที่ขึ้นตรงต่อสุโขทัยแต่อยู่ไกลออกไป เช่น เมืองแพรง (สวรรคบุรี) อุทอง (สุพรรณบุรี) ราชบุรี ตะนาวศรี แพร่ หล่มสักเพชรบูรณ์ ศรีเทพเมืองประเทศราช ส่วนใหญ่เป็นเมืองที่ชาวต่างชาติ ต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม มีกษัตริย์ปกครองแต่ขึ้นกับสุโขทัยในฐานะประเทศราช เช่น นครศรีธรรมราช ยะโฮร์ ทวาย เมาะตะมะ หงสาวดี น่าน เวียงจันทน์

ลักษณะการปกครองของไทยสมัยอยุธยา การปกครองของอยุธยาจะมีลักษณะแตกต่างจากสมัยสุโขทัยกล่าวคือพระมหากษัตริย์จะมีพระราชอำนาจมากและได้รับการเปรียบเทียบกับเสมือนเป็นสมมุติเทพ ลักษณะการปกครองเป็นแบบเทวสิทธิ์ ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากขอมและอินเดีย ยึดหลักการปกครองแบบนายปกครองว่า เจ้าปกครองข้า กษัตริย์ทรงมีฐานะเป็นเทวราชหรือสมมุติเทพเป็นเจ้าชีวิต ลักษณะความสัมพันธ์ของพระมหากษัตริย์กับราษฎรไม่ได้ใกล้ชิดเหมือนกับสมัยสุโขทัย สมัยพระเจ้าอู่ทองมีการจัดระเบียบการปกครองส่วนกลางแบบ จตุสดมภ์ คือ เวียง วัง คลัง นา (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2548)

ลักษณะการปกครองของไทยสมัยกรุงรัตนสินทร์ตอนต้น การดำเนินการด้านการปกครอง ระเบียบบริหารราชการแผ่นดินที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงใช้ในการปกครองประเทศนั้น ทรงเอาแบบอย่างซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุง

ศรีอยุธยา กล่าวคือ พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจสูงสุดและเด็ดขาดในการปกครองประเทศ มีอัครมหาเสนาบดี 2 ตำแหน่ง คือ สมุหพระกลาโหม และ สมุหนายก ตำแหน่งสมุหนายก มีเสนาบดี 4 ตำแหน่ง ที่เรียกว่า จตุสดมภ์ ขึ้นอยู่ในบังคับบัญชาโดยตรงที่แตกต่างออกไปคือ ทรงแบ่งการปกครองพระราชอาณาเขตออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ การปกครองส่วนกลาง การปกครองส่วนหัวเมือง และการปกครองเมืองประเทศราช (ประเสริฐ วิทยารัฐและคณะ, 2542)

การปกครองส่วนกลาง สมุหพระกลาโหม มียศและพระราชทินนามว่า เจ้าพระยามหาเสนา ใช้ตราขลุ่ยเป็นตราประจำตำแหน่งมีอำนาจบังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายใต้ทั้งด้านการทหารและพลเรือน สมุหนายก มียศและพระราชทินนามไม่ทรงกำหนดแน่นอน ที่ใช้อยู่ได้แก่ เจ้าพระยาจักรี บดินทร์เดชาฯ รัตนาพิพิธ ฯลฯ ใช้ตราราชสีห์เป็นตราประจำตำแหน่ง มีอำนาจบังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายเหนือและอีสานทั้งด้านการทหารและพลเรือน จตุสดมภ์ มีดังนี้

- 1) กรมเวียง หรือ กรมเมือง เสนาบดี คือ เจ้าพระยาอมราช มีตราพระยมทรงสิงห์ เป็นตราประจำตำแหน่ง มีหน้าที่ดูแลกิจการทั่วไปในพระนคร
- 2) กรมวัง เสนาบดี คือ พระยารัชมังคลาจารย์ ใช้ตราเทพดาทรงพระนนทิการ (พระโค) เป็นตราประจำตำแหน่ง มีหน้าที่ดูแลพระราชวังและตั้งศาลชำระความ
- 3) กรมคลัง หรือ กรมท่า ใช้ตราบัวแก้ว เป็นตราประจำตำแหน่งมีเสนาบดีดำรงตำแหน่งตามหน้าที่รับผิดชอบ คือ ฝ่ายการเงิน ตำแหน่งเสนาบดี คือ พระยาราชภักดี ฝ่ายการต่างประเทศ ตำแหน่งเสนาบดี คือ พระยาศรีพิพัฒน์ และฝ่ายตรวจบัญชีและดูแลหัวเมืองชายทะเล ตะวันออก ตำแหน่งเสนาบดีคือ พระยาพระคลัง
- 4) กรมนา เสนาบดีมีตำแหน่ง พระยาพลเทพ ใช้ตราพระพิรุณทรงนาค เป็นตราประจำตำแหน่ง มีหน้าที่ดูแลนาหลวง เก็บภาษีข้าว และพิจารณาคดีความเกี่ยวกับที่นา (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2552)

การปกครองหัวเมือง คือ การบริหารราชการแผ่นดินในหัวเมืองต่าง ๆ ซึ่งแบ่งออกเป็นหัวเมืองชั้นในและหัวเมืองชั้นนอก หัวเมืองชั้นใน (เดิมเรียกว่า เมืองลูกหลวง หรือเมืองหน้าด่าน) ได้แก่ หัวเมืองที่กระจายอยู่รายล้อมเมืองหลวง ถือเป็นเมืองบริวารของเมืองหลวง ไม่มีศักดิ์เป็นเมืองอย่างแท้จริง เพราะไม่มีเจ้าเมือง มีเพียง ผู้รั้ง (ซึ่งไม่มีอำนาจอย่างเจ้าเมือง จะต้องฟังคำสั่งจากเมืองหลวง) หัวเมืองชั้นนอก ได้แก่ เมืองทั้งปวง (นอกจากเมืองหลวง เมืองชั้นใน และเมืองประเทศราช) เมืองเหล่านี้จัดแบ่งระดับเป็นเมืองชั้น เอก โท ตรี ตามขนาด จำนวนพลเมืองและความสำคัญ แต่ละเมืองยังอาจมีเมืองเล็ก ๆ (เมืองจัตวา) อยู่ได้สังกัดได้อีกด้วย เจ้าเมืองของเมืองเหล่านี้ มีอำนาจสิทธิ์ขาดในเมืองของตน แต่ต้องปฏิบัติตามพระบรมราชโองการและนโยบายของรัฐบาลที่เมืองหลวง ตามเขตการรับผิดชอบ คือ หัวเมืองเหนือและอีสาน อยู่ในความรับผิดชอบของสมุหนายก หัวเมืองใต้ (ตั้งแต่เมืองเพชรบุรีลงไป) อยู่ในความรับผิดชอบของสมุหพระกลาโหม หัวเมืองชายทะเล ตะวันออก (นนทบุรี สมุทรปราการ สมุทรสงคราม สาครบุรี ชลบุรี บางละมุง ระยอง จันทบุรี และ

ตราด) อยู่ในความรับผิดชอบของ เสนาบดีกรมพระคลัง คือ พระยาพระคลัง (ประเสริฐ วิทยาลัย และคณะ, 2542)

ลักษณะการปกครองของไทยหลังการปฏิวัติ 2475 พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ภายใต้รัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ อำนาจอธิปไตย เป็นของปวงชนชาวไทยและเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ประชาชนใช้อำนาจอธิปไตยผ่านทางรัฐสภา รัฐบาลและศาล ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ประชาชนเลือกตัวแทนในการบริหารประเทศ ซึ่งเรียกว่า รัฐบาล หรือคณะรัฐมนตรี ในการบริหารราชการแผ่นดิน แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ การปกครองส่วนกลาง แบ่งเป็น กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ การปกครองส่วนภูมิภาค แบ่งเป็น จังหวัด และอำเภอ การปกครองส่วนท้องถิ่นแบ่งเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา การเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยเป็นไปอย่างสงบไม่รุนแรงเหมือนบางประเทศ แต่อย่างไรก็ตามลักษณะการเมืองการปกครอง มิได้เป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ อำนาจบางส่วนตกอยู่กับผู้นำทางการเมือง หรือผู้บริหารประเทศ มีการขัดแย้งกันในด้านนโยบาย มีการแย่งชิงผลประโยชน์ เป็นเหตุให้เกิดการปฏิวัติรัฐประหารขึ้นหลายครั้ง ระบบการปกครองของไทยจึงมีลักษณะกลับไปกลับมาระหว่างประชาธิปไตยกับคณาธิปไตย (การปกครองโดยคณะปฏิวัติ)

ลักษณะการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดยคณะราษฎรซึ่งนำโดยพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา นับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่สุดในการเมืองการปกครองของไทย เพราะเป็นการเปลี่ยนจากระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยรัฐธรรมนูญมีเป้าหมายจะสถาปนาระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เป็นหลักในการปกครอง เมื่อคณะราษฎรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้สำเร็จแล้วก็มี การประกาศใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรก แม้จะเป็นกฎหมายที่ใช้ชั่วคราวก็ตาม และหลังจากนั้นประเทศไทยก็ปกครองโดยมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักมาโดยตลอด แม้จะมีการยุบเลิก รัฐธรรมนูญบ้างก็เป็นการชั่วคราว ในที่สุดก็ต้องมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นมาทดแทนเสมอไป คงกล่าวได้ว่า การปกครองของไทยนั้นพยายามที่จะยึดหลักการปกครองโดยกฎหมาย คือ ให้มี บทบัญญัติ กฎเกณฑ์ กติกาที่แน่นอนเป็นแนวทางในการปกครอง

ประเทศไทยมีการใช้รัฐธรรมนูญและธรรมนูญการปกครอง จนกระทั่งถึงฉบับปัจจุบัน ทุกฉบับจะประกาศเจตนารมณ์ที่จะสร้างการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขขึ้น แม้บทบัญญัติของธรรมนูญแต่ละฉบับจะเป็นประชาธิปไตยไม่สมบูรณ์ตามหลักสากลเช่น ในทุกฉบับจะต้องมีสมาชิกรัฐสภาประเภทแต่งตั้งเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยร่วมกัน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากเลือกตั้งอยู่เสมอ รัฐสภาบางสมัยมีสมาชิกที่มาจากแต่งตั้งทั้งหมด เป็นต้น ก็เป็นเพราะเหตุผลและความจำเป็นบางประการตามสถานการณ์ในขณะนั้น การปกครองแบบประชาธิปไตยของไทย ตามที่กล่าวมาแล้วว่า รัฐธรรมนูญและธรรมนูญการปกครองทุก

ฉบับประกาศเจตนารมณ์ไว้ชัดเจนว่าต้องการให้ประเทศไทยมีการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งอาจวิเคราะห์แยกแยะหลักการสำคัญ ๆ ของการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยได้ดังนี้

1) อำนาจอธิปไตยและการใช้อำนาจอธิปไตย รัฐธรรมนูญและธรรมนูญการปกครองทุกฉบับ กำหนดอำนาจอธิปไตยซึ่งถือเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครอง ให้มีการแบ่งแยกการใช้ออกเป็น 3 ส่วน คือ อำนาจนิติบัญญัติ หรืออำนาจในการออกกฎหมาย อำนาจบริหาร หรืออำนาจในการนำกฎหมายไปบังคับใช้ และบำบัดทุกข์บำรุงสุขประชาชนและอำนาจตุลาการ หรืออำนาจในการตัดสินคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย เมื่อมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้น องค์กรที่ใช้อำนาจทั้ง 3 ส่วนนี้ คือ รัฐสภา เป็นใช้อำนาจนิติบัญญัติ รัฐบาล หรือคณะรัฐมนตรีเป็นใช้อำนาจบริหาร และ ศาล เป็นใช้อำนาจตุลาการ โดยใช้ในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์การกำหนดให้มีการแยกการใช้อำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 ส่วน และให้มีองค์กร 3 ฝ่าย รับผิดชอบไปองค์กรแต่ละส่วนนี้ เป็นไปตามหลักการประชาธิปไตย ที่ไม่ต้องการให้มีการรวมอำนาจแต่ต้องการให้มีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน เพราะถ้าให้องค์กรใดเป็นผู้ใช้อำนาจมากกว่าหนึ่งส่วนแล้วอาจเป็นช่องทางให้เกิดการใช้อำนาจแบบเผด็จการได้ เช่น ถ้าให้คณะรัฐมนตรีเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร คณะรัฐมนตรีก็อาจจะออกกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และนำกฎหมายนั้นไปบังคับใช้เพื่อประโยชน์ของตนเพียงฝ่ายเดียว การแยกอำนาจนั้นเป็นหลักประกันให้มีการค้ำอำนาจซึ่งกันและกัน และป้องกันการใช้อำนาจเผด็จการ

2) รูปของรัฐ ประเทศไทยจัดว่าเป็นรัฐเดี่ยว รัฐธรรมนูญและธรรมนูญการปกครองทุกฉบับกำหนดไว้ว่า ประเทศไทยเป็นอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกมิได้ ศูนย์อำนาจทางการเมืองและการปกครองมาจากแหล่งเดียวกับประชาชนทั้งหมดอยู่ภายใต้เอกราชซึ่งจะต้องปฏิบัติตามอำนาจหนึ่งอำนาจเดียว พร้อมทั้งอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญและกฎหมายเดียวกันการใช้อำนาจอธิปไตยทั้งภายในและภายนอกประเทศเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งประเทศการปกครองภายในประเทศแม้จะมีการแบ่งอำนาจการปกครองไปตามเขตการปกครอง เช่น จังหวัด อำเภอ ก็เป็นเพียงการแบ่งอำนาจตามลักษณะการปกครองส่วนภูมิภาค เพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐบาลใน ส่วนกลางและความสะดวกของประชาชนในการรับบริการจากรัฐ อำนาจที่แท้จริงยังคงอยู่ที่รัฐบาลในส่วนกลาง หน่วยงานในภูมิภาคเป็นเพียงผู้รับเอาไปปฏิบัติเท่านั้น ไม่สามารถที่จะกำหนดการดำเนินการในความรับผิดชอบของตนโดยอิสระ การปกครองระดับท้องถิ่น อันได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล รวมทั้งการปกครองรูปกรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา นั้น แม้จะมีอิสระพอสมควรในการดำเนินการ และมีการเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง มีลักษณะในการกระจายอำนาจ การปกครองแต่ก็ยังไม่เป็นอิสระหรือการปกครองตนเองอย่างแท้จริง รัฐบาลในส่วนกลางยังมีส่วนเข้าไปควบคุมหรือร่วมในการดำเนินการอยู่ด้วย อย่างไรก็ดี ตามการปกครองระดับท้องถิ่นนี้มีส่วนในการฝึกประชาชน ให้รู้จักการปกครองตนเองตามหลักการประชาธิปไตย

3) ประมุขแห่งรัฐ รัฐธรรมนูญและธรรมนูญการปกครองทุกฉบับกำหนดรูปแบบการปกครองไว้ว่าเป็น แบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และกำหนดไว้อย่างชัดเจน เกิดทุนพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันสูงสุด ดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะผู้ใดจะละเมิดมิได้ รัฐธรรมนูญกำหนดว่า ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้ พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ จึงมีกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญโดยปกติรัฐธรรมนูญกำหนดให้พระมหากษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นของประชาชนโดยใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา อำนาจบริหารผ่านทางคณะรัฐมนตรี และอำนาจตุลาการผ่านทางศาล การกำหนดเช่นนี้หมายความว่าอำนาจต่าง ๆ จะใช้ในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ซึ่งในความเป็นจริงอำนาจเหล่านี้มีองค์กรเป็นผู้ใช้ ฉะนั้นการที่บัญญัติว่าพระมหากษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการผ่านทางองค์กรต่าง ๆ นั้นจึงเป็นการเฉลิมพระเกียรติ แต่อำนาจที่แท้จริงอยู่ที่องค์กร ที่เป็นผู้พิจารณานำขึ้นทูลเกล้าฯถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย

อย่างไรก็ตาม แม้กระทั่งพระมหากษัตริย์ในระบอบรัฐธรรมนูญ จะได้รับการเชิดชูให้อยู่เหนือการเมือง และกำหนดให้มีผู้รับสนองพระบรมราชโองการในการปฏิบัติการทางการปกครองทุกอย่าง แต่พระมหากษัตริย์ก็ทรงมีพระราชอำนาจบางประการที่ได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญและเป็นพระราชอำนาจที่ทรงใช้ได้ตามพระราชอัธยาศัยจริง ๆ ได้แก่ การตั้งคณะองคมนตรี การพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เป็นต้น พระราชอำนาจที่ส่งผลกระทบต่อการเมืองการปกครองอย่างแท้จริง คือ พระราชอำนาจในการยับยั้งร่างพระราชบัญญัติ ในกรณีที่พระมหากษัตริย์ทรงไม่เห็นด้วยกับร่างพระราชบัญญัติที่ผ่านการเห็นชอบของรัฐสภามาแล้ว และนายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้ ก็อาจใช้พระราชอำนาจยับยั้งเสียก็ได้ ซึ่งรัฐสภาจะต้องนำร่างพระราชบัญญัติที่ถูกยับยั้งนั้นไปพิจารณาใหม่

2. ปัจจัยที่ส่งผลทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของไทย

ลักษณะเศรษฐกิจสมัยสุโขทัยขึ้นอยู่กับอาชีพหลักของราษฎร คือ การเกษตรกรรม หัตถกรรม และ ค้าขายการเกษตร อาชีพหลักของ ชาวสุโขทัย คือ เกษตรกรรมได้แก่ ทำนา ทำไร่ ทำสวน และการเลี้ยงสัตว์ ชาวสุโขทัยมีการสร้างระบบชลประทานที่เป็น พื้นฐานที่สำคัญในการประกอบอาชีพ เกษตรกรรม เนื่องจากสุโขทัยมีปัญหาความแห้งแล้งในฤดูแล้ง เพราะดินเป็นดินปนทราย ทำให้ดินไม่อุ้มน้ำจึงมีการสร้างเขื่อนดินทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของตัวเมืองสุโขทัย เขื่อนดินนี้เรียกว่า สรีดภงส์ หรือทำนบพระร่วง สำหรับเก็บกักน้ำไว้ภายในหุบเขา และขนระบายน้ำเข้าไปใช้ภายในตัวเมือง และบริเวณใกล้เคียงตัวเมือง นอกจากนี้ภายในตัวเมืองยังมีการขุดสระน้ำที่เรียกว่า ตระพัง เพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้สอย พืชที่ปลูกมาก คือ ข้าว รองลงมาเป็นผลไม้ เช่น มะม่วง มะขาม มะพร้าว หนากพลู เป็นต้น โดยพื้นที่เพาะปลูกที่สำคัญ ได้แก่ บริเวณที่ราบลุ่มทางแถบเมืองศรีสัชชนาลัย ซากังราว สองแคว และนครชุม อุตสาหกรรมผลผลิตทางด้าน อุตสาหกรรมที่มีชื่อเสียงมากของสุโขทัยคือ เครื่องสังคโลก มีแหล่งผลิตอยู่ที่เมืองศรีสัชชนาลัย และเมืองสุโขทัย สินค้าเครื่องสังคโลกที่ผลิต ได้แก่ ถ้วย โถ จาน ไห กระปุก เป็นต้น นอกจากนี้ค้าขายกันภายในประเทศแล้ว ยังส่งออกไปขายต่างประเทศอีกด้วย ซึ่งจากการสำรวจทางโบราณคดีได้พบแหล่งเตาเผามากมาย โดยเฉพาะ

บริเวณทิศเหนือนอกกำแพงเมืองสุโขทัย น้ำโจน และเมืองศรีสขนาลัย ริมฝั่งแม่น้ำยมที่รู้จักกันดี คือ เตาทุเรียงสุโขทัย เตาทุเรียงป่ายาง และเตาทุเรียงเกาะน้อย การค้าขายการค้าขายในสุโขทัยมีการค้าขายอยู่ 2 ประเภท คือการค้าขายภายในอาณาจักรและการค้าขายกับต่างประเทศการค้าภายในอาณาจักร เป็นการค้าแบบเสรี มีตลาดเป็นศูนย์กลางการค้า เรียกว่า ปสาน ไว้สำหรับประชาชนจากถิ่นต่าง ๆ ที่เดินทางมาแลกเปลี่ยนสินค้ากัน การค้าขายระหว่างเมืองจะไม่มี การเก็บภาษีผ่านด่าน ที่เรียกว่า จกอบ ดังศิลาจารึก กล่าวไว้ว่า เจ้าเมืองบ่เอาจกอบในไพร่รู้ลูทาง ทำให้ประชาชนค้าขายได้อย่างเสรี

ลักษณะทางเศรษฐกิจสมัยอาณาจักรอยุธยา เศรษฐกิจของอยุธยาขึ้นอยู่กับ การเกษตร และการค้ากับต่างประเทศ ความรุ่งเรืองของอาณาจักรอยุธยาเป็นผลมาจากความเจริญทางด้าน เศรษฐกิจการค้าดำเนินงานด้านเศรษฐกิจของอยุธยามีลักษณะเป็นการค้าแบบผูกขาดและการค้า สำเภาล่วงกับต่างประเทศ ซึ่งทำรายได้จำนวนมากแก่อยุธยา การค้ากับต่างประเทศซึ่งทำรายได้ จำนวนมากแก่อยุธยา การค้ากับต่างประเทศเป็นแหล่งรายได้สำคัญที่นำความมั่งคั่งมาสู่ประเทศ กรมพระคลังสินค้าทำหน้าที่ดูแลการค้าผูกขาดและจัดเรือสำเภาล่วงไปค้าขายกับเมืองต่าง ๆ คน อยุธยาทำเกษตรกรรมเป็นหลัก มีการเพาะปลูกสำคัญ อาทิ ข้าว พืชและผลไม้ชนิดอื่น เช่น ทุเรียน มะพร้าว ส้ม มะม่วง และมังคุด เป็นต้นนอกจากการเกษตร คนอยุธยายังมีฝีมือเรื่องงานหัตถกรรม ด้วยเช่นกัน โดยมีชุมชนช่างฝีมือที่เป็นแรงงานชั้นดีและผลิตสินค้าออกขายอยู่หลายชุมชน อาทิ ย่าน ตำบลบ้านกระเบื้อง บ้านศาลาปูน ตลาดตะกั่ว และย่านตำบลบ้านหม้อ ฯลฯ รายได้หลักของกรุงศรี อยุธยาหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 คือการค้า สังเกตได้จากเริ่มมีไพร่ส่วยเกิดขึ้นหลังจากกลาง พุทธศตวรรษที่ 22 (วรรณศิริ เดชะคุปต์ และปรีดี พิศภูมิวิถิ, 2554)

ลักษณะทางเศรษฐกิจของไทยในปัจจุบัน ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจ แบบเปิด (Open Economy) คือเป็นประเทศที่ติดต่อทำการซื้อขายสินค้าและบริการกับประเทศ เพื่อนบ้าน การค้าระหว่างประเทศจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกในการพัฒนาและนำความ เจริญรุ่งเรืองมาสู่ประเทศ รวมทั้งมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวอย่าง รวดเร็ว นับตั้งแต่ พ.ศ. 2504 ซึ่งเป็นปีที่รัฐบาลประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 มาเป็นแนวทางในประเทศ การค้าระหว่างประเทศของไทยที่ผ่านประเทศไทยส่วนใหญ่จะ ขาดดุลการค้า และได้ดุลการค้าการชำระเงินเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากสินค้าส่งออกของไทยส่วนใหญ่ จะเป็นสินค้าเกษตรกรรม ได้แก่ ข้าว ยางพารา ไม้สัก ดีบุก ข้าวโพด ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง กุ้งสด ทุเรียน มังคุดและที่ส่งออกมากขึ้นโดยเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญได้แก่ ซีเมนต์ อัญมณี ชิ้นส่วน อิเล็กทรอนิกส์ ผ้าไหมไทย แต่ในขณะเดียวกัน ประเทศไทยก็ได้นำเข้าสินค้าเยอะมาก เป็นเหตุให้ เราขาดดุลการค้า สามารถจำแนกสินค้านำเข้าได้ดังนี้ สินค้าอุปโภคบริโภคประเภทอาหาร ผลิตภัณฑ์นม เครื่องดื่ม เครื่องใช้ในบ้าน มีแนวโน้มลดลงเพราะมีการผลิตทดแทนการนำเข้า และ พัฒนาไปสู่การผลิตเพื่อการส่งออก สินค้ากึ่งสำเร็จรูปและวัตถุดิบ เพื่อใช้ในอุตสาหกรรมภายใน มี แนวโน้มสูงขึ้น สินค้าประเภททุน ได้แก่ เครื่องจักร เครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องทุนแรงรถแทรกเตอร์ ปู่เคมี มีแนวโน้มสูงขึ้น สินค้าอื่น ๆ ได้แก่ รถยนต์ เชื้อเพลิง อะไหล่รถยนต์ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ใน

รอบระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาอัตราการนำเข้าสินค้าของไทยสูงมากขึ้น เนื่องจากการเร่งพัฒนาประเทศมีความจำเป็นต้องนำเข้าสินค้าทุนมากขึ้น การบริโภคของคนในประเทศเพิ่มขึ้นอันเนื่องมาจากพฤติกรรมกรรมการบริโภคเลียนแบบ ซึ่งมักจะเป็นสินค้าฟุ่มเฟือยและมีราคาสูง นอกจากนี้ประเทศไทยส่งเสริมการค้าเสรี ควบคุมการนำเข้าเพียงไม่กี่รายการ จึงมีการนำเข้าสินค้าอย่างมาก จากสาเหตุเหล่านี้ เป็นเหตุให้ประเทศไทยขาดดุลการค้ามาตลอด

ภาวการณ์เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองนั้น ย่อมก่อกำเนิดขึ้นได้ตลอดเวลาตามลักษณะแห่งปัจจัยในแต่ละด้าน สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ นับได้ว่ามีความสำคัญ ใหญ่หลวง จะมีผลกระทบเช่นไรต่อการดำรงชีพของประชาชนโดยส่วนรวมในแต่ละช่วงเวลา ตลอดจนจะต้องพิจารณาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศด้วยว่ามีแนวโน้มดำเนินไปอย่างไร ประสานสอดคล้องกับปัจจัยต่าง ๆ ในขณะนั้นหรือไม่เพียงใด สมควรที่จะได้ปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องด้านใดบ้าง ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมส่วนรวมโดยแท้จริง ปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในขณะนี้ มีสาเหตุมาจากการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจที่มุ่งจะรักษาอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในอัตราสูง จึงทำให้มีการพึ่งพาปัจจัยภายนอกประเทศเกินสมควร จากการติดตามสถานการณ์ทางเศรษฐกิจปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้จะคงอยู่ต่อไป และจะทวีความรุนแรงมากขึ้น หากไม่มีการปรับปรุงโครงสร้างการผลิต การนำเข้า และการส่งออก ตลอดจนการแก้ไขนโยบายเศรษฐกิจหลายๆ ด้านอย่างมีระเบียบแบบแผน ปัญหาเหล่านี้ก็จะยิ่งสะสมเพิ่มพูนขึ้นจนยากที่จะแก้ไข (พัชรี สุวรรณศรี และสุภัทณี เปี่ยมสุวรรณกิจ, 2543)

ความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบ ด้านการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมของไทยในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน

ผลกระทบด้านการปกครองและความมั่นคง ผลกระทบในด้านบวกและด้านลบ คือ สิทธิและเสรีภาพของประชาชน และชุมชนจะได้รับการปกป้องให้ดีขึ้น เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการปกป้องผลประโยชน์ของชุมชนตนเอง ลดข้อขัดแย้งต่าง ๆ ในภูมิภาค โดยการจัดทำข้อตกลงและกลไกในการแก้ปัญหาและมาตรการป้องกันความขัดแย้ง ผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์ ปัญหาความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ได้แก่ ปัญหาแรงงานข้ามชาติ ปัญหาชุมชนชาวต่างชาติในภูมิภาคต่าง ๆ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด การค้าอาวุธและการลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบในด้านบวกและด้านลบ โอกาสในการประกอบอาชีพที่เปิดกว้าง มีการจ้างงาน การขยายตัวของการลงทุน ซึ่งจะเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน สินค้าจากต่างประเทศที่มีคุณภาพดี ราคาต่ำเข้ามาในตลาดไทยทำให้ประชาชนมีโอกาสในการเลือกซื้อสินค้ามากขึ้นเกิดการพัฒนาสินค้าและศักยภาพการแข่งขันในพื้นที่สูงขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพสินค้าและการผลิตสินค้าใหม่ ๆ ตามความต้องการของตลาดก่อให้เกิดความร่วมมือทางการค้าและการบริการ ซึ่งจะสร้างความแข็งแกร่งในด้านอำนาจการต่อรอง และการขับเคลื่อนทางการค้าและทางเศรษฐกิจ เกิดตลาดขนาดใหญ่ในภูมิภาค ซึ่งจะสร้างประโยชน์สูงสุด

ทางการผลิต การค้า และการลงทุน เกิดการขยายตัวทางการค้าและการลงทุน จากการยกเลิกอุปสรรคด้านภาษีหรือมาตรการทางการค้า รวมทั้งการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ผู้บริโภคได้รับการคุ้มครองจากการบริโภคสินค้าและบริการ จากข้อตกลงอาเซียน การสร้างเครือข่ายการผลิต และการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนเทคโนโลยีที่ทันสมัยระหว่างกัน การได้รับประโยชน์จากระบบโลจิสติกส์ที่มีสะดวกและราคาที่ถูกลง จากความร่วมมือทางการค้า และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาการท่องเที่ยวจากการเดินทางที่สะดวกขึ้น และการเป็นศูนย์กลางในภูมิภาคของไทย

ผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์ การเคลื่อนย้ายฐานการผลิต ทำให้สินค้าภายในประเทศถูกตีตลาด ส่งผลกระทบต่อการทำงานของงานเกิดปัญหาการว่างงานการถูกเลิกจ้าง และการเปลี่ยนอาชีพ การเป็นคู่แข่งทางเศรษฐกิจ มากกว่าที่จะเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระหว่างกันของประเทศสมาชิก การเป็นคู่แข่งทางการค้า และการแข่งขันในตลาดที่สูงขึ้น ทำให้ผู้บริโภคสามารถเลือกซื้อสินค้าได้หลากหลาย นำไปสู่การกดดันราคาสินค้า และการปรับตัวของผู้ประกอบการ นโยบายของรัฐบาลไทยด้านค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท ทำให้ต้นทุนการผลิตในประเทศสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อการย้ายฐานการผลิตในประเทศ กลุ่มธุรกิจขนาดเล็กและผู้ประกอบการในชุมชน จะได้รับผลกระทบจากการแข่งขันที่สูงขึ้น ทำให้ผู้ผลิตและผู้ประกอบการในชุมชนเสียเปรียบด้านเงินทุน และการแย่งการตลาด

บทสรุป

การเมืองการปกครองไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ก่อนหน้ามีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 อยู่ในรูปแบบระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับระบอบเผด็จการ เพราะว่าอำนาจสูงสุดในการปกครองเป็นของพระมหากษัตริย์เพียงพระองค์เดียวเท่านั้น พระมหากษัตริย์ได้อำนาจมาด้วยการสืบสันตติวงศ์ หรือการปราบดาภิเษก ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการสถาปนาหรือคัดเลือกพระมหากษัตริย์เลย ระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 มีลักษณะที่ไม่ราบรื่นและพัฒนาช้ามาก แม้ว่าจะดำเนินมาเป็นเวลากว่า 86 ปี แต่ก็พอจะอนุมานได้ว่าระบอบประชาธิปไตยได้หยั่งลึกพอสมควร การศึกษาการเมืองการปกครองไทยหากจะแบ่งยุคสมัยให้เหมาะสมแก่การศึกษาแล้วจะแบ่งออกได้เป็น 3 ยุคสมัยด้วยกัน คือ สมัยสุโขทัย ระหว่าง พ.ศ. 1781-1921 สมัยอยุธยา พ.ศ. 1893-2310 และสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325-2475 และหลักจาก พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน

เศรษฐกิจสังคมไทย สมัยพันกว่าปีที่แล้วถึงเมื่อราว 150 ปีที่แล้วเป็นเศรษฐกิจการเกษตรที่ผลิตแบบพึ่งตนเองตามธรรมชาติหรือเศรษฐกิจพอเพียง มีอาหารการกินและปัจจัยที่จำเป็นสนองความต้องการของสมาชิกได้ดีพอสมควร เพราะธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ประชากรมีไม่มากการจัดองค์กรทางเศรษฐกิจสังคมมีรูปแบบง่ายๆ ก็มีกฎระเบียบ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ที่ทำให้สมาชิกในชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขจะมีปัญหาบ้างก็เวลาเกิดสงคราม เกิดทุพภิกขภัยและโรคระบาดหรือการข่มเหงรังแกของผู้มีอำนาจ แต่สภาพชีวิตประชาชนโดยทั่วไปมีเศรษฐกิจแบบพอเพียงประชาชนไม่ได้ยากจน ขาดแคลนปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เมื่อ

ประเทศไทยเริ่มเปิดประตูการค้าและพัฒนาประเทศแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมในสมัยรัชกาลที่ 4 กรุงรัตนโกสินทร์สภาพเศรษฐกิจและสังคมของไทยได้เปลี่ยนแปลงขนานใหญ่จากการทำการเกษตรและการผลิตเพื่อใช้เป็นการผลิตเพื่อขายทั้งเกษตรและอุตสาหกรรม มีการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการลงทุนผลิตแบบอุตสาหกรรมที่ทำให้ประชาชนมีสินค้าและบริการใช้มากขึ้น แต่ก็ทำให้ทรัพยากรถูกทำลาย สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อมลง วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบชุมชนเมืองที่ภาคอุตสาหกรรม การค้าบริการเจริญเติบโตมากขึ้น

สังคมไทยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกเหนือจากวัฒนธรรมของประเทศไทยเองแล้วเรายังได้อิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอกที่เข้ามาผสมผสานอีกด้วย กล่าวคือ ในสมัยสุโขทัยสังคมไทยได้รับวัฒนธรรมหลักๆมาจากอินเดียและขอม โดยเฉพาะด้านศาสนา แบบแผนการปกครองกฎหมาย โดยมีวัฒนธรรมจีนเข้ามาผสมผสานอยู่ในช่วงปลายสุโขทัย ต่อมาในสมัยอยุธยา นอกเหนือจากวัฒนธรรมอินเดีย ขอม และจีนแล้วก็เริ่มมีวัฒนธรรมจากชาติตะวันตก เช่น อังกฤษ โปตุเกส ฮอลันดาเข้ามาเผยแพร่จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ วัฒนธรรมตะวันตก ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทย ทำให้ความสลับซับซ้อนของลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณา วิเชียรเพชร. (2553). *ประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์เซ็นเตอร์.
- ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. (2554). *เศรษฐกิจไทย*. คณะเศรษฐศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประเสริฐ วิทยารัฐและคณะ. (2542). *หนังสือเรียน ส306 ประเทศของเรา 4 สมบูรณ์แบบ*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- พัชรี สุวรรณศรี และสุภัทณี เปี่ยมสุวรรณกิจ. *ประชาคมโลก (Global Community) เศรษฐกิจโลก*. คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- วรรณศิริ เดชะคุปต์ และปรีดี พิศภูมิวิถิ.(2554). *กรุงเก่าเล่าเรื่อง*. กรุงเทพมหานคร : มติชน.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2551). *อยุธยา พรรณานุกรมสถานและมรดกความทรงจำแห่งพระนครศรีอยุธยา*. กรุงเทพฯ: อูษาคเนย์.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2548). *กรุงศรีอยุธยาของเรา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2552). *อยุธยา ยศยิ่งฟ้า*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มติชน.
- อัสวิน โกมนเมณะ. (2517). *เศรษฐกิจสุโขทัยสมัยพ่อขุนรามคำแหง*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต). คณะโบราณคดี: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

